

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat heti közlönye.

MEGJELENIK MINDEN SZOMBATON.

<p>Előfizetési díj: Egész évre ... .. 4 frt. Félévre ... .. 2 „ Negyedévre ... .. 1 „</p>	<p>A társulat minden rendű tagjai a lapot tagdíjaikért kapják.</p>	<p>Ugy a lap szellemi és anyagi cikkei, mint az előfizetési pénzek a „Közművelődés” szerkesztőségének Gyulafehérvárra a várba küldendők.</p>
---	---	---

Szentséges Urunk
 az Isten kegyelméből való

PÁPÁNAK

XIII. LEO-nak

körlevele

az apostoli Szentszékek közösségben élő patriárkákhöz, prímásokhoz és püspökökhöz

a munkások állapotáról.

(Folytatás.)

Ezen jogok, melyek minden egyes emberben megvannak, még sokkal erősebbeknek ismertetnek fel, ha azokat az emberek családi együttélésével kapcsolatosan vesszük szemügyre. — Nem szenved kétséget, hogy az élethivatást illetőleg mindenkinek jogában áll és tetszésére van bízva, vajjon Jézus Krisztus tanácsát követi-e a szüzességet illetőleg vagy pedig házasságra lép. Az embernek természetes és öröndi jogát a házasságra senki el nem veheti és a házasság legfőbb ügyét, melyet kezdetben Isten tekintélye szabályozott, semmiféle emberi törvény meg nem változtathatja. Növekedjete és sokasodjatok.¹⁾ Ime tehát a család, vagyis a házi társaság, mely bármily csekély legyen is, de mégis igazi társaság, még pedig régebb minden polgári hatalomnál, s melynek tehát szükségképen oly jogai és kötelmei vannak, melyek semmiben sem függenek az államtól.

A tulajdonjog tehát, melyet, miként bebizonyítottuk, a természet az egyes személyeknek adott, átruházandó azon emberre, ki a család feje; sőt ezen jog annál erősebb, minél többet foglal össze az ember a családi együttélésben. A természetnek legszentebb törvénye, hogy a családapa azokat, kiket nemzett, minden szükségességekkel ellássa; s maga a természet ezt oda magyarázza, hogy gyermekeiknek, kik az atya személyiségét magukon viselik s mintegy tovább folytatják, annyit iparkodjék szerezni, hogy magukat az élet kétes folyásában a nyomortól tisztességesen megóvhassák. Ezt pedig másképen nem teheti, mintha gyümölcsöző dolgokkal bir, melyeket örökségképen gyermekeire hagy. Valamint az állam, úgy — miként említettük — a család is a szó teljes értelmében társaság, mely sajátos hatalma, az apai hatalom által kormányoztatik. Miért is, szem előtt tartva természetesen azon határokat, melyeket annak legközelebi oka szabott

a saját sértettségéhez és igazságos szabadságához, szükséges dolgok megválasztásában és alkalmazásában a család az állammal legalább is egyenlő jogokkal bir. azt mondtuk, hogy legalább egyenlőkkel; abból ugyanis, hogy a házi együttélés gondolatban és valóságban előbbre való az állami szövetkezésnél az következik, hogy jogai és kötelességei is előbbre valók és természetesebbek. Ha a polgárok és családok a más emberekkel való együttét folytán polgári társadalomban részesülve, segély helyett sérelmeket, a jog oltalma helyett ennek esorbitóját nyernék az állam részéről, akkor a társadalom inkább utalandó volna mint ohajtandó.

Azt akarni tehát, hogy az állam hatalma a házak legbensőjébe is behatoljon, nagy és végzetes tévedés. Igaz ugyan, hogy, ha valamely család nagy nehézségekkel küzd és oly tájékozatlanságban szenved, hogy azokat le nem győzheti, akkor helyes dolog, ha a nyilvános hatalom a végső esetekben segít; az egyes családok ugyanis az állam bizonyos részei. Hasonlóképen ott, a hol a ház falai között a kölesönös jogoknak nagy felforgatása uralkodik, az állam védelmezze meg kinek-kinek a jogát; ez ugyanis nem annyit tesz, mint elrabolni a polgárok jogait, hanem inkább annyit, mint azokat a szükséges oltalommal körölvenni és biztosítani. De itt meg kell állani azoknak, kik a nyilvános hatalmat kezelik ezen határokat átlépniök a természet tiltja. Az apai hatalom olyan, hogy az állam azt sem el nem törölheti, sem maga el nem foglalhatja, mivel azonos és közös a kütfeje az emberi élet kütfejével. A gyermekek az apái s mintegy az ő személyének kibővítői s ha a dolgok valódi állását tekintjük, nem önmaguk közvetlenül, hanem csak közvetve azon család által, melyben születtek, lépnek be a polgári társadalomba s lesznek ennek tagjaivá. S épen ezen oknál fogva a gyermekek, mivel ők az apái, mielőtt szabad akarattal bírnának, a szülők gondozása alatt állanak.²⁾ Midőn tehát a szocialisták a szülők gondviselését mellőzve az állam gondviselését sürgetik, a természetes igazságosság ellen eszelekesnek s a házi szervezetet megbontják.

De az igaztalanságon felül az is nyilvánvaló: minden rend mekkora megzavarásának s felforgatásának s a polgárok mily nehéz és gyűlöletes szolgaságának kellene a szocializmus tanaiból következnie. Tág ut nyílnék a kölesönös irigységhez, a rágalmaszásokhoz és civódáshoz, elvétve az

egyeselek elméje és iparkodása elöl az ösztönzések, a gazdagság minden forrása szükségképen kiszáradna, s azon egyenlőség, melyet gondolataikban képzelnek, nem lenne egyéb, mint minden ember egyenlő nyomora és különbség nélküli való szárnalmas helyzete.

A mondottakból kitűnik, hogy a szocializmus tétele, mely a birtokot közössé akarja tenni, minden esetre elvetendő, mivel azoknak is árt, kiknek segíteni akar, mivel az egyeselek természetesen jogaival ellenkezik, s mivel az állam köteleit és a nyilvános nyugalmat megzavarja. — Maradjon tehát emlékezetünkben, hogy, midőn a nép helyzetének javításáról szó van, a magánbirtokok sértetlen fentartását első alapul kell felvennünk. Ezt feltételezve kifejtendjük, hogy az orvosság honnét merítendő.

Teljes biztossággal lépünk e feladat felé öntudatával annak, hogy a szó minket megillet. Mert az egyház és a vallás segedelme nélkül a bonyodalmat meg nem oldhatni, és minthogy a vallás oltalma az egyházi öröknek és eszközöknek vezetése első sorban a mi kezünkben van, a hallgatás még kötelességünk megszégésének is látszánk. Egyébiránt e fontos kérdésben más faktoroknak közreműködése és buzgósága is nélkülözhetetlen, értvén ezek alatt az uralkodókat és kormányokat, a vagyonos osztályt és a munkaadókat, végre pedig magukat a munkásokat, kiknek sorsáról szó van. És mi a legnagyobb súlylyal hangoztatjuk: ha nem hagyják érvényesülni az Egyházat, akkor minden emberi fáradság hiába való, mert az egyház az, mely az evangelium alapján a tanácsoknak egész kincsesházával rendelkezik, melyeknek behatása alatt a harez esillapodni fog, vagy legalább erejét vesztí és enyhítö alakot ölt; az egyház az, mely a szellemekek nemcsak felvilágosítja, hanem bírja az erőt is, hogy a keresztény elveknek megfelelő életirányzattal minden egyesnél szabályozza az erkölesöket; az Egyház az, mely az alsóbb néposztályok rétegeinek társadalmi helyzetét hasznos be rendezésekkel állandóan javítani törekszik; az Egyház az, melyet lelkesít az a vágyakozás, hogy minden osztálynak erejét és törekvését egyesítse a munkások igaz érdekének védelmére és a maga részéről nélkülözhetetlenek tartja, hogy az állam tekintélye a törvényhozások útján a szükséges korlátok között a cél elérésére közreműködjék.

Mindenek elöl azonban szükséges, hogy a már meglévő társadalmi rend alapjánól induljunk ki, mely szerint a polgári társadalomban az olyan egyenlőség, mely a magas állásuakat az alacsonyakkal, a szegényt a gazdaggal teljesen kiegyenlítse, lehetetlenség. A szocialisták küzdhetnek ugyan ily álmaiknak megvalósításáért, de a természet rendje ellen hiába való a küzdelem. Az emberiségben mindig lesznek nagy és mélyreható egyenlötlenések. Egyenlötlenek a helyzet, a hatalom, az egészség, az erő s ezért elválaszthatatlan a vagynonban való életkülönbség. Ez az állapot azonban igen észszerű úgy az egyesre, mint a társadalomra. A társadalmi cél ugyanis az erök különbözőségét és a kiválóbb egyéni sajátságokat okvetlen megköveteli, így e külön munkásságra az emberek épen a társadalmi álláskülönbségek folytán utalvák. A testi munkát tekintve az ember a bünbeesés elöl sem élhetett tétlenül. A munka, melyet addig inkább mint élvezetet gyakorolt, a bünbeesés után mintegy lakolássá lön, melynek terhét neki éreznie kell¹⁾.

1) l. Móz. 3. 17.

Hasonlóképpen megmaradnak a többi nehéz kötelességek is a földön, melyek az embert, mint a bünnek keserü következményei, kísérik haláláig. Tünni és szenvedni, ez a sorsa nemünknek és bármily erőfeszítéseket tesznek az életjavítására: a társadalom e tehertől soha meg nem szabadul. Azok, kik ennek megvalósítását hirdetik, s a szegény nép elé a minden gond nélküli való, csak a nyugalmat és élvezeteket kínáló élet délibábjaikat festik, megcsalják a népeket oly ámitással, mely még nagyobbá teszi a bajokat, melyekben a mai társadalom szenved. Egyedüli helyes mód a dolgokat úgy felfogni, amint azok állanak, és a javítás eszközeit máshol felkeresni.

Másik alaphibája a szociális kérdés tárgyalásának, hogy a vallásos és vagyontalan, azaz munkásosztálynak kölesönös viszonyát úgy tüntetik elő, mintha közöttük már a természetnél fogva elválaszthatatlan ellentét uralkodnék, mely öket az egymás ellen való harezra kényszeríti.

Pedig a természet sokkalta inkább utal a kölesönös összhangra, az egyességre s amint az emberi test tagjai minden különbözőségük mellett egymáshoz való viszonyukban az összhangot és egyöntetiséget mutatják, úgy a természet a társadalom szervezetében is azt akarja, hogy annak osztályai egymással kölesönös viszonyban és bizonyos egyensúlyban álljanak. Egyik osztályra okvetlen szükségét képez a másik. A töke utalva van a munkára és a munkás a tökére. Az egyetértés a rendnek és szépségnek elmellözbetetlen előfeltétele s azért a folytatott harez beülésre és erkölesi elvadásra vezet. A hareznek lecsillapítására és annak elölidözökainak megsemmisítésére a kereszténység esodálatos és sokféle erővel rendelkezik. Az egyház, mint a hitnek képviselője és öre, mindjárt a vallás igazságaiban és törvényeiben hatalmas eszközzel bír, hogy a gazdagokat és szegényeket egymáshoz közel hozza és kibékítse, törvényei és parancsai mindakét osztályt egymás iránt való kötelességeikre vezetik főleg az erkölesi parancsok követésére és igazságságra.

E kötelességek közül a munkásra a következőket szabja, hogy hiven és teljes erővel végezze a munkát, melyre magukat szabadon és törvényes kötelességgel kötötték, hogy a munkaadónak vagyonaiban és személyében kárt ne okozzon, hogy jogainak védelmében az erőszakosságoktól óvakodjék és semmi esetben se szítson munkaszünetre, hogy ne tartson összekötötést a rossz emberekkel, kik csalóka reménynevel kápráztatják, melyekből csak a szomorú csalódások roncsai maradnak meg a valóságban.

A kötelességek pedig, melyeket a munkaadókra szab, a következők: a munkásokat nem szabad rabszolgául tekinteniök, és velük azok módjára bánniök, személyi méltóságukat, melyet a kereszténység megnevesített és szentesített, folytonosan szentnek kell tartaniök, a mesterség és a munka nem alacsonyítja le az embert, söt aki egyszerűleg és keresztényiesen gondolkodik, érdemükül fogja betudni, hogy önállólag tartják fenn munkával és szorgalommal életüket; tisztességtelen és méltatlan ellenben az embert az anyagi haszonért kizsákmányolni és ötet csak annyira becsülni, amennyit munkaeje szolgáltat.

Az egyház továbbá azt rendeli a munkaadóknak: legyenek tekintettel a munkásnak szellemi javára és vallásos szükségleteire, kötelezve vagytok, hogy istentiszteletükre időt adjatok, nem szabad erköleseiket kitenni alkalmazásuk-

nál a kisérteteknek, a háziszorgalom és takarékoság érzetét nem szabad kiirtanotok, iga ságtalanság őket nagyobb munkával terhelnetek, mint amennyit a testi erejük bír, vagy pedig oly szolgáltatásokat követelnetek, melyek nemükkel és kornakkal ellenkeznek.

Mindenekelőtt pedig arra figyelmezteti az Egyház a munkaadókat, tartsák szemök előtt: mindenkinek a magáét. Ezt az alapvetet kellene a munkabér magasságának megszabásánál is páratlanul szem előtt tartani, anélkül, hogy a beszámítást érdemlő körülményeket figyelmen kívül hagyják. Általában pedig a munkabérnél mindig szem előtt kell tartani, hogy az isteni és emberi törvényekbe ítőközik elnyomni és kiszorolni anyagi haszonért a szükséget szenvedőket.

A munkások megérdemelt bérének visszatartása égbekiáltó bűn. Ime — mond szent Jakab — a munkásoknak a talatok csalárdul letartott bére fölkiált és azok kiáltása a seregek Urának fülébe hatolt.¹⁾

A vagyonosoknak végre nem szabad semmi körülmények közt a munkásokat megtakarított keresményükben megkárosítani, sem erőszakkal, sem csalással, sem uzorával, épen azért, mert az ő osztályuk az igazságtalanság és nyereszkesedés ellen kevésbé van megoltalmazva, vagyonuk pedig épen mert esekély, annál nagyobb oltalmat igényel.

Ki merné tagadni, hogy ez utasításoknak követése volna az egyedüli mód a visszavonásnak és okainak megszüntetésére? De az Egyház, mely az ő isteni alapítójának, Jézus Krisztusnak nyomdokait követi, még magasabb czélokot is keres, a magasabb erkölcsi tökéletesedés végett parkodik közelebb hozni egymáshoz a két részt, közöttük a barátságos viszonyt visszaállítván. Csak akkor, ha a jövő halhatatlan élet lebeg szemünk előtt, csak akkor mondhatunk elfogulatlan és igazságos ítéletet a jelen életmód fölött. Ha nem volna más élet a földön kívül, akkor az erkölcsi kötelességről való érzék kibálna s a földi élet sötét, az ész által fel nem fogható talányra alakulna át. S ha már ezt nekünk az ész megmondja, a hit még megerősíti azt, mely minden vallásnak alapkövéül állítja, hogy a földi élettől elválva kezdődik az igazi élet. Vajjon az ember gazdagságban és javakban, bőségben uszott-e, vagy szükséget szenvedett-e, nem függ össze az örök boldogsággal, de igen sok függ attól, miként használta e javakat. Jézus Krisztus az ő megváltásának gazdagságával nem vette le a szenvedéseinket és keresztfűnkét, melyeket hordozunk életutunkon, de átváltoztatta azokat, hogy ösztönözzenek az erényre, az érdemszerzés eszközüvé változtatván azokat és senki sem jut az égi koronához, a ki nem járta meg az Urnak fájdalmas kereszttutját. Ha mi vele szenvedünk, vele is fogunk uralkodni.²⁾ Az ő önként elvállalt fáradalmaival és kinjaival az Üdvözítő a mi fáradalmainkat és szenvedéseinket is esodálatosan enyhítette. Ő megkönynyíti nekünk bármily viszontagság elviselését nemesak saját példájával, hanem erősítő kegyelmével és az örök jutalom ígéréstével is. „Mert az mi most nyomorúságunkban egy szempillantásnyi és könnyű, a diesőségnek mód felett örökkévaló nagyságát eszközli bennünk.”³⁾

Zágoni Mikes Kelemen és a „Salve Regina”.

Z. Mikes Kelemennek mesterkéletlen, de ép ezért nemes egyszerűségével vonzó irályát s magyar zamatosságát mindnyáján ismerjük különösen azon tartalomdus leveleiből, melyeket, mint Rákóczy Ferencnek a számkivetésben is hü bajtársa és kísérlője nővérléhez intézett.

Mikes ezen törökországi leveleiben mint prózairó remekel.

Azonban, mint Svarezenberg József az „Egyetértésnek” idei, — ha jól emlékszem — 128-ik számában írja, Mikes Kelemen nemesak mint prózairó emelkedik ki a 18-ik század írónak sorából, hanem mint etikus és theologiai író is méltó figyelmet érdemel azon iratai alapján, melyek a nemzeti muzeum könyvtárában hevernek a nélkül, hogy szakavatott körök — noha erre mind a szent István-társulat, mind pedig a Kisfaludy-társaság Pulszky Ferenc által fel voltak hiva — behatóbb ismertetésre méltatnak is.

Mi, ha néhai székely író atyánkfianak megmohosodott sirját a költők babérleveleivel díszesíti fel valaki: ennek csak örvendünk: mert minél több oldalról van szerencsénk Mikesben a nagy tálentumot megismerni, annál nagyobb tiszteletünk és kegyeletünk mult századi irodalom történetünk e nagy alakja iránt. De, hogy Mikest bárki is idegen tollakkal ékesíti fel: erre sem ő nem szorult, sem mi meg nem engedhetjük.

Igy nem tehetjük — és ezzel egy levelet sem tépünk ki Mikes költői vénájának babérkoszorujából, — hogy elfogadjuk fent említett Svarezenberg F. szon állítását, miszerint a „Mennysországnak királynéja” (Salve Regina) című egyházi ántifonának Mikes lenne szerzője.

Miert?

Mert a „Salve Reginat” a terminologusok majd vehringeri Armin (— másként Hermanus Contracturnak —), majd pedig Petrus de Monsoro Kompostellai püspöknek, kik a 11-ik században éltek — tulajdonítják.

Tehát a „Salve Reginának” már a 11-ik században meglevén latin szövege: Mikes Kelemennek csak a fordítás diesősége maradna, — ha maradna. De még ez sem. Mert Svarezenberg a nemzeti muzeumban levő Mikes-féle kéziratok közül a „Salve Reginat” tévesen közli mint Mikes eredeti köteményét. Ez ugyanis fordítás és minden katolikus templomban a déleesti istentisztelet alatt Szentbáromság-vasárnapjától Adventig régi idők óta énekeltek épen azon szövegben, mint azt Svarezenberg közölte.

Igy tehát ezen köteményt, ha a nemzeti muzeum poros kéziratái közül ki nem is adja: de azért nem lesz elveszeve, mert már rég hangzik a magyar nép ajkán s hangzani is fog mig csak katolikus templomainkban magyarul imádjuk Istenünket, mert a kérdéses ántifona a magyar veesernyeknek ösidők óta zárhymuszát képezi a fentebb nevezett egyházi ünnepekörben.

De nemesak ösidők óta az ujonnan felfedezett ?) ántifona kedvenc vallásos énekét képezi a katolikus magyar népnek: sőt már Svarezenberg J. közlése előtt régen kinyomatva találjuk azt.

Elmellözve az újabb énekes könyveket, csak egykét régibb kiadására hivatkozom.

Mártonfy József erdélyi püspök alatt a csik-somlyói szer-

1) Jak. 5, 4.

2) I. Tim. 2, 12. — 3) II. Kor. 4, 17.

zetház betűivel 1805-ben nyomtatott Énekeskönyvben szóról-szóra olvasható.

De feltalálható épen azon időből való könyvben is, mely Rákóczy Ferencz s így Mikes Kelemennek is, mint a fejedelem bujdosó társának és rodostói írónak idejéből maradt fenn. A fejedelem 1713—37 közti időt töltötte Rodostóban. E két terminus között lefolyt évek egyikében 1719-ben Mártonfy György erdélyi püspök által approbált s Csik-Somlyón megjelent Cancionaleban is egyikét — fel sem tűnő hangtani kifejezést kivéve, szóról-szóra előfordul a Mikesnek tulajdonított „Salve Regina“ hü magyar fordítása e formában:

„Mennországnak királynéja,
Irgalmasságnak szent anyja;
Élet, édesség, reménység,
Üdvözlégy szép szüz Mária“ stb. stb.

Sőt Mikes előtt jóval Kanizius Péternek „Keresztieni tudományak revuid Summa“-ban is, mely „Vasarheli Gergeli által meghmagyaroztatott“ és „niomtattatott Beezbe Formica Mathetol 1617“-ben már feltalálható, habár a régiség tiszteletre méltó köntösében. És így hangzik:

Üdvezlegy kegyes királyné,
Irgalmasságnak Zülöje,
Élet, edesség, remensege
Bűnösöknek üdvez legy! stb. . . .

Míndezekből az következik, hogy a „Salve Reginat“ magyar szövegében nemesak, hogy Mikes nem írta, sőt még nem is fordította, hanem mint buzgó keresztény: vagy a magyar nép ajkáról, vagy valamelyik akkori Énekes könyvből magán áhitatgyakorlatai számára lemásolta s ezt és tán másokat is „Keresztényi gondolatok“ czim alatt hátrahagyta, melyből aztán tévé nevezetes felfedezését Svarzenberg J., kinek egész jóindulattal ajánlom, hogy ha nem katolikus találna is lenni, de olykor-olykor már saját irodalmi reputációjának érdekében látogassa meg a kath. templomokat; ha pedig katolikus — fejtse ki nagyobb buzgóságot s némelykor menjen el vecsernyére is és halgassa meg „annak ántifonáit, is nehogy adventi s husvéti antifonáit valami régi kéziratban felfedezve azokat is valamelyik magyar költőnek tulajdonítsa, mert az ily felfedezései legfelebb magyar vallás-irodalomban való jártasságát „fedezik“ fel. Biztosítom, hogy azok is régen megjelentek nyomtatásban és pedig magyar fordításban, habár, valamint a „Salve Reginának“ ugy a többieknek is magyar fordítót a magyar terminologia nem ismeri; még latin szerzőik is ismeretlenek, mert ezeket illető minden állítás inkább konjektura, mint biztos alapra van fektetve. — Kovács Gyárfás.

Mária háza.

Mély esend mindenütt. A földre sötét homály borult; a természet elpihent, nyugszik, hogy erőt szerezzen a következő nap munkájára. Szellő alig rezzen; levél alig zördül s mig az új lármas lakója, a tücsök is elfojtja egyhangu danáját. A patak kis hulláma beleüdüdik az útjába eső kőbe s a legkissebb zaj hullám török szét, nem mond Isten hozzádot amugy is rövid életének, nehogy megzavarja a mindenség ünnepélyes hallgatását. Honnan e kedélynyomasztó némaság?

Hallga! Názáreth városának geniusa felsohajt és azután el kezd beszélni. Mily nehéz lehetett álma. Kezdetben összefüggéstelen, értelm nélküli szavakat mond lázas gyorsasággal; később hangja egyre a csendesebb lesz, alig suttog, de beszéde már érthető, szavai megkülömböztethetők. Tehát csakugyan álmodik, még pedig arról a mi 1291 évvel ezelőtt játszódott le esendes körében.

Az ég egyszerre megnyílt és az angyal villám gyorsasággal szállott alá a legigénytelenebb házikónak lilium-tisztaságn lakójához. Nemsokára az angyal megjelenése után a mindenség erein kimondhatlan örömrözet futott végig, mert hiszen kebelét érintette az Istenség. Az ég egyesült a földdel, hogy ezt megszentelje; Isten fia emberré lett, hogy az embert Isten fiává tegye. És ez a megmérhetlen dicsőség, ez a nem érdemlett felmagasztaltatás mind Názáreth érte. És ime most ismét részesülni fog e kimondhatlan szerenessében. Igen, mert a fényes mennyekből angyalok repülnek ki és egyenesen feléje tartanak. Tehát virányain nemsokára ismét felhangzik az örvendező „Gloria“, ha az Ige ismét megjelenék a földön. Hisz az emberek újból annyira romlottak, hogy csak az Isten fia megjelenése eszközölheti ki számukra a megtérés kegyelmét. Még egy sohaj, azután elbájoló mosoly ül ajkaira és esendesen alszik tovább.

Az angyalok pedig a bold. szüz lakóházát az Isten fia megtestesülésének színhelyét, Jézus Krisztusnak egész nyilvános élete megkezdéséig otthorát, és békét nyújtó bölcsőjét felemelik és utnak indítják Isten tudja hvára.

Názáreth védszelleme, álmod elragadóan szép feneses volt, de ébredésed annál lesújtóbb, keserűbb. Legdrágább kincséd, féltve őrzött ereklyéd eltűnt; könnyes szemeid csak a tövében elszakított fal új töréseim tapasztalhatják a szomorú falót. Azonban, habár szived a kicsordulásig tele van is a fájdalommal, nyugodj meg; mindez nem történt az isteni gondviselés akaratán kívül!

Az 1891. május 10-ének reggelén Terzató és Fiume lakosai között szokatlan élénkség, kíváncsi tudakozódás volt észlelhető. Pedig a szem sehol semmi különörsre nem bukkanhat. A nap épugy szórja szét aranyos sugarait a völgyeken, a harmat épugy ecillog a fűszálon, — a pacsirta épugy zenget a levegőben reggeli háladalát, mint máskor. A feltűnő bámulásnak, tömeges tódulásnak tárgya nem is valami megbecsülhetlen dolog, vagy feltűnő jelenség, legfőlebb csak annyiban, mert azt eddig itt nem látták; egy kis ház az, benne kisdud oltár, fakereszt, és a bold. Szűznek Jézuskát tartó szobra. Megelőző este még nem voltak, de reggel már mindenki bámulva látta a két hegység között lévő magaslaton.

Honnan került ide? Avagy ki építette fel oly meglepő gyorsasággal? Építési módja, alkatrészei minden egyéb, csak europai nem. Az érdeklődés természetesen folyton tart, de feleletet nem adhat senki. És ez alatt emberek, kiknek keblét fájdalomk és szenvedések tölték el, édes vigaszt éreztek; betegek, bennák, nyomorultak, kik az élet reményéről is lemondottak egészségüket, épségüket visszanyerték. És kinyilvánult az Isten dicsősége és hatalma. Mindenki látta, hogy Isten végtelen jósága ajándékozta nekik e drága kincset. De hát hogy és honnan hozott ide? Ez még mindig titok maradt. Felhangzik az ének szájról szájra járva: szellő azt susogja, patak azt csevegi, madár azt dalolja: Aldott légy Mária.

Terzatónak papja sulyos beteg, nehéz kórágyon fekszik.

A láz rohamai gyötrik, eszméletétől megfosztják és képtelen szörny-phántáziákkal kinozzák. Később enyhül a fájdalom, öntudatra tér és eljut hozzá is a hír, behatol az öröm harangja, hogy a bold. Szűz hozzájuk szállott és áldását egész teljében kiöntötte. És ő nem mehet el, hogy szűz Anyjának lábaihoz borulva elbeszélje, mily sokat szenvedett s tőle vigaszt, enyhülést kérjen. De bizonynyal a szüzanya nem kíván lehetlent! Ellehet hozzá vándorolni szívben, buzgó imával is.⁴

És ki tudja, nem az ő ajkai suttogták-e először a loretói litánia ama versét: Betegek gyógyítója, könyörögj éretünk! Bizalmában nem is csalódott. A következő éj csakugyan meghozta neki az oly buzgón esedett enyhülést. Félég ébren, félég álomban szenderedett; e helyzetben jelent meg neki a bold. Szűz. Elmondotta, hogy a csodás kis épület az ő háza, melyet az angyalok Názárethből szállítottak el és hoztak Dalmátiába. Hogy szavainak igazságát bebizonyítsa, kijelenté, hogy meggyógyult. Reggel csakugyan teljes örömmel adhatott felvilágosítást a ház eredete felől, bizonyítékul hivatkozva helyreállított egészségére!

A magyarok nagyszónya, Magyarország oltalmazója iránt határtalan tisztelettel viseltető Frangepan Miklós, Dalmatiának akkori helytartója, repeső örömmel hallotta a csodás ház eredetét megfejtő elbeszélést. És habár a jámbor szavainak őszinteségét nem kételkedhetett — mert a gyannak még lehetőségét is kizárta a rendkívüli gyógyulás — mégis a hívők megnyugtatóására s a körülmények kikutatására két megbízottat Názárethbe küldött. Ezek a pap elbeszélést mindenben igaznak találták. A názárethiek még akkor is visegyalanul búsongtak veszteségük felett; az eltűnés és európai megjelenés ideje pontosan egybevágott, végre a felvett mérések minden aggodalmat eloszlattak.

E hírre az öröm mindenütt kimondhatlan lett; az áhítat és buzgóság kiáradt a szívekből; a bucsutjárók száma megkészsereződött. Edes hazánkból, a szomszédos Isztriából ezren meg ezren tódultak a Szomornak Vigasztalójához, lábainál keresve és nyerve enyhülést.

Azonban a dalmaták öröme sem volt állandó, 3-év és 7 hónapon át öntötte ki már reájuk kegyeit a csodás ház, akkor egyszerre eltűnt. 1294. december 10-ének éjjelén nyájaik mellett virrasztó olasz pásztorok „egy tündöklő házat láttak a magasban lebegni, mely a tenger felett elvonulván a Recanti mellett fekvő erdőben ereszkedett le, a hol nemsokára meg is találták.“ A kitüntetés egy alázatos szivti, Laureta nevű jámbor özvegyet ért, kinek tulajdona volt amaz erdő; innen vette elnevezését a „lorettói ház“, innen „a loretói litánia.“ Az isteni kegyelem, mely az Ige megtestülésekor e házra kiáradt, és ahoz mintegy hozzátapodva maradt, hatását itt is érezette. A rendkívüli megjelenés, az öröm és áhítat szent érzelme, mely a látogatókat áthatotta, a megszámlálhatlan csodák csakhamar híressé tették e kedves helyet; minek következménye lón, hogy a nép messzevidékről tömegesen látogatta azt. Mária dicséretétől viszhangzottak hegyek völgyek, Mária dicséretétől rezdültek meg az erdők hatalmas lombjai.

De mi ez? szent ének magasztos harmoniáját durva káromkodás zavarja meg; az ima és áhítat érzelmeit kétségbeesett jajkiáltás, fájdalmas halálhörgés fojtja el. Igen! az

emberi gonoszság ezzel is, mint minden szent dologgal rítul visszaél. Vad martaloezok, kincsvágyó rablók foglalták el az erdőn felvezető utat; ölték kinozták a jámbor utasokat, hogy javaiktól megfoszthassák. Az Olaszországban dúló súlyos polgár háboruk elő segítették e galád mesterség üzését. Hisz' nem volt a ki megbüntesse őket; nem volt aki gátat vessen dúlásaiknak, pusztításuknak. A kis ház pedig nemsokára magára, látogatatlan, tisztelők nélkül maradt.

Végre az isteni gondviselés oly módon vetett véget e visszás helyzetnek, hogy az erdőnkívül fekvő magányos dombra helyezték át. Itt már nem volt a rablóknek rejtekhely; nem kellett a zarándokoknak az erdők félelmes sötétjét járniok. Hanem az a domb két testvér közös tulajdonát képezte, kik már-már egymás életét akarták kioltani a ház bírása miatti versengésben. Ezért az angyalok e helyhez közel az országot mellé szállították.

ezzel vége lett a hosszas vándorlásnak; többé nem mozdult; ott van jelenleg is. Azóta a kath. világ tiszteletének tárgya, a keresztényeknek segítsége. Csodás hatásai alkalmat adtak a bold. Szűz erényeit dicsőítő loretói litánia eredetére.

A hívők kegyelele pedig gazdag kineket halmozott ide össze, a miből később a felette emelkedő monumentalis templom épült. A francia forradalom alatt francia csapatok kirabolták, de Napoleon parancsára a kineket visszavitték. Azóta minden megzavarás nélkül látogatják a buzgó lelkek. Mindaz, mi a ház csodás vándorlását illeti, megdöntetlen történeti igazságot képez. Egykoru történetirők, szigoru kutatások és megzafolhatlan okmányok minden kétséget kizárnak.

Végezetül kérdezhetnök, mi célja volt az isteni gondviselésnek e csodás tényekkel? Lehet, hogy a „Makula nélkül való anya“ földitűzhelyét a pogányok megszenteltelenítése elől akarta elvonni. De lehetett egyéb is. A nyugtalan ész bizonyára szeretné a titkot fedő fátyolt fellebenteni, de itt is, mint sok más dologban, el kell ismernie az igaz isteni bölcsesség kifürkészhetlenségét s a hódolat és imádat adójával adoznia az ur akaratanak. Elég tudnunk, hogy „az Ur-tól lettek, és csodálatosak a mi szemeknk előtt.“

Kovács János.

Kisebb közlemények.

— **Innen.** Folyó évi május hó 7-én tartá Nagy-Enyed műzsája eljegyzését Fehérvár műzsájával. Ekkorra rándult volt t. i. Nagy-Enydről ide a mi városunkba, — a püspöki városba — 70 mond hetven fiatal ember, — ev. ref. theologusok, — hogy a magyar kulturát, a magyar állameszmét terjessze, vagyis az itteni műértő közönségünk közreműködésével egyet nekünk énekeljen, szavaljon, Madách „Ember tragédiá“jának egyik szakaszával pedig utasson; végül jól kitáncolja magát és teli zsebbel tovább álljon. Ez az eljegyzés volt, a hymen előreláthatólag Nagy-Enyeden fog megtartatni legközelebb. Ez a do-

log historicuma. Épen azért nem is volna semmi hozzászólani valónk, legfőlegb csak annyi, hogy ezáltal a magyar kulturán semmit sem lendítettek, ha a „hangverseny“-nek, vagy „dalestély“-nek mellékkörülményei figyelemreméltók nem volnának. Mert ez, Uram, kihívás volt Gyulafehérvár intelligenciájával szemben, mintha ez a magyar kultúra érdekében hivatását eddig nem teljesítette volna kellőleg. Pedig ez nem áll, mert ha figyelemmel kísérjük ez annyitféle nemzetiségből álló városnak a magyarosodás körül szerzett érdemeit eskis a legközelebbi tíz év alatt, e kevés idő a legszebb statisztikát mutatja fel. Mégis fel nem fogható azon körülmény, hogy a város ezek után is lázas tevékenységet fejtett ki, hogy sikert biztosítson azoknak, kik önzetlen munkálkodását kiesinyelve eljöttek, hogy segítségére legyenek. Már egy hónappal azelőtt plakátok hirdették a nagy eseménynek közeledtét, egyik helyi hírlap pedig újból és újból ily hangzatos reklámokat hozott: „Dalestély. A nagyenyedi theologiai dalkar által folyó hó 7-én rendezendő hangversenyre az érdeklődés városzerte általános. A városi lakosok szívesen fogadják az enyedi dalkart és fiatságot. Isten hozta őket városunkba, találják jól magukat körünkben, hogy kedves emlékekkel térjenek vissza vendégszerető polgáraink köréből.“

Sikerült megnyerni kath. eróket, zsidó kisasszonyokat, kik e nemes ügyért annyira buzgólkodtak, hogy heteken keresztül majdnem semmit sem aludtak, de annál többet álmodtak azaz ábrándoztak hírnévről és bálmulatságról. A város ad hoc bizottságot szervezett, hogy minél ünnepélyesebb fogadtatásban részesítse őket, a vasutnál tízötlet zenekar fogadta s kísérte a városba a nemzetiségért hevülő levél-tákat. Délelőtt kéri ívek hordoztattak szét a kegyesebbekhez, hogy a haza lelkes bajnokai midőn ily nemes szellemi munkára vállalkoztak testileg se fogyatkozzanak meg.

Végre is a lankadást nem ismerő lelkesedés a kitartás erényével párosulva eredményre vezetett és a dalkarnak buzgó tagjai 120 frt. tiszta eredménnyel zsebökben visszazónázgató városukba; de felelték azt, hogy ily alkalommal szokás a bevételből a város valamelyik jótékony egyletéről is megemlékezni.

Ugy hallom, nagyon nehezteltek, hogy a papság távol tartotta magát ez ünnepélytől. Ennek is oka van; a papságot magyarosítani nem szükséges, az elég magyar. Több szerénység uraim, több szerénység!

E körülmény egy másikat juttat eszünkbe. A közelmúltban egy fiatal zsidó a zsidók hazafiságának védelmére kelt azon alkalomból, hogy egy lap egész igazságosan őket megtámadta, mivel eskis németül tudó rabbit akarnak választani, s ez azzal védekezett, hogy a kath. papok is Rómában és Bécsben neveltetnek és nem Pesten vagy Czegléden (?); a zsidóság szerinte eléggé magyarosodik, hisz majdnem mind magyarul társalognak. Uram, ismerjük az önök hazafiságát, de azért mégis a Rómában vagy Bécsben tanult papnak hazafiságát az önökénél többre becsüljük.

Különbén itt ezen a városban nagyon sok furesa körülmény van. Csak egyet említek fel, azt, hogy a helybeli szász nőegyletnek az elnöke, egy katolikus nő, s hogy tagjai között több kath. nő van. Pedig mint tudjuk nálunk, Erdélyben szász és lutheránus egyet jelent. Persze ők kath. elnököt választanak, hogy másokat is sikerüljön megnyer-

niök. Ő pedig ellátalja, mert nő. Egy kissé igaz furesa, de mégis úgy van. Van ennek a városnak szász, izrelita nőegylet, van mindeféle egylete, de katolikus nincs. Pedig a katolikusok mint tudjuk Gyulafehérvár statistikájában számot tesznek. Mi ennek az oka? Az, hogy saját ügyeiknek hátrányára a katolikusok magok kath. ügyeikkel vajmi keveset törődnek.

Jáorosy.

Könyvismertetés.

„Unitáriusok Magyarországon tekintettel az unitarizmus általános történetére. Írta: Kanyaró Ferencz, 229 lap. Kolozsvár. Lehmann és Baldi kiadása 1891. Ár 1 frt 60 kr. — (Folytatás)

Kanyaró szerint nemcsak a római egyháznak és a kis-ázsiai gyülekezeteknek, hanem a többi ker. egyháznak is az első századokban unitárius hite volt. Lapunk múlt számában eléggé bebizonyítottam, hogy Kanyarónak érvei, melyekkel a római egyház és a kis-ázsiai gyülekezetek unitárius voltát akarta két nevezetes főpásztor (egy pápa és egy püspök) leveleiből igazolni, épen ellene tanuskodnak s a Szentháromságban való hitet fényes világba helyezik. Most meg előáll nagy bölesen az „uri imával“ és a jóval később kelt „apostoli hitformával“ s ezekkel argumentál az unitarizmus mellett, azt mondva, „hogy azok a szt. háromságról ingyen sem szólnak“.

Hogy Kanyaró ezt a specifikus „ingyen“ kifejezést hogyan érti, nem tudom, — de azt tudom, hogy igen is elég bizonyítékot találunk a Szentháromságban való hit mellett még ott is, a hol Kanyaró nem kapott és pedig nem kapott azért, mert nem keresett.

A mi az „uri imát“ illeti, készséggel elismerem, hogy abban a Szentháromságról nincsen szó.

Amde ezen „uri ima“ egészen más szempontokból jön megbírálás alá, mint a milyennel a Megváltónak — mondhatnám — dogmatikus kijelentéseit mérlegeljük. Tudjuk jól, hogy Jézus „coepit facere et docere“, azaz nyilvános működését cselekedetekkel kezdte. Első föllépései alkalmával a nép az ő tanáról mitsem tud, csak jótetteit ismeri. Az első galilaeai prédikációjában, melyben az „uri imára“ is tanítja az öt körülözönlő népet, „Jézus nem fog még a nagy hit-tani kérdésekhez, nem szól a Háromságról, sem a Credóról, melyet később fog kifejteni; kezdi a szíven, melyet föl-emelni, megtisztítani, meglágyítani, átalakítani kell, hogy az elme a világozság befogadására kész legyen.“¹⁾

Tehát a cselekedetek által és után a szíveket hódítja meg s a szív által és után szólott az észhez. S aztán az

1) Bougaud, Kereszténység és Korunk II. 228 l. 3

„urii ima“ egyetemes imádsága hívőnek — hitetlennek, tudósnak — tudatlannak, gyermeknek — aggnak egyaránt! Mint Bougaud mondja: Egyetemes imádsága az, nem a zsidónak, nem a kereszténynek, nem a katolikusnak, hanem az embernek.²⁾ S azért nincs benne semmi dogma. Ebben csak a lélek, a szív beszél, — az ész, az elme hátravonul. —

Az apostoli hitformával legelőször Irenaeusnál († 202) találunk, melyben az Atyában, Fiuban és a Szentlélekben való hit tisztán ki van fejezve.³⁾

Több szt. atya is közli még egyes részeit pl. Iustinus, Gregorius Thaumaturgos stb. Ha el is térnek ezek a hitvallás formáját, kifejezőmódjait illetőleg, de az Atya, Fiu és Szentlélek egy Istenben való hit mindenkben meg van. S ezen három isteni Személyben való hit mi más, mint a Szentháromságban való hit?

A hit lényege és tárgya meg volt, csak a neve hiányzott.

A többi illetőleg a keresztény anyaszentegyházról el nem szakadt vagy ki nem közösített összes egyházak is hittek a Szentháromságban. Kanyarónak ellenkező állítása már az eddig mondotakból is eléggé meg van czáfolva.

Vegyük azonban még hozzá, hogy a kereszténység első százaiában élt összes szt. atyák a Szentháromság tanát az Egyház legfőbb tanának vallották s azt kívánták a gondjukra bízott hívő néptől is. Folyton figyelmeztetik azt a felmerült tévtanokra; különösen pedig akkor szólnak a legsűrűbben és leghatalmasabban, midőn az Egyház alapigazságait megtámadó tévelyek ütök fel fejüket, minő pl. az antitrinitariusok heresise. Ekkor sikra szállanak a szó és toll hatalmával egyaránt. Mi mászt bizonyít ez, mint azt, hogy a Szentháromságban való hit az Egyház legfőbb kincse vala. Ezt bizonyítja még az imádságok doxologikus eme befejezése is, melyet mindig elmondottak: „Dicsőség legyen az Atyának és Fiúnak és Szentléleknek“. Vagy! „Dicsőség legyen az Atyának a Fiu által a Szentlélekben.“

Ezen imaformulák pedig csaknem egy-idősök magával az Egyházzal, hiszen szt. Polycarpus, szt. Ignác, szt. Kelemen már úgy beszélnek azokról, mint a melyek a rendes imádságnak szokott formulái. Maradt azonban a II. vagy legfőbb a III. százból egy gyönyörű szép hymnus görög nyelven, melynek czime: Esti hymnus. Klee Dogmengeschichte cz. művében akadtam rá, ki azt Routh. Reil. saer. III. kötetéből görögül idézi. Magyarra fordítva szó szerint így hangzik: „A méltó dicsőségű, halhatatlan, égi, szent, boldog Atyának örvendetes viszfénye, o Jézus Krisztus! Elérkezve a napnak lenyugtáig s látva az esti fényt dicsérjük az Atyát és a Fiu-t és a Szentleket! Méltó vagy, hogy minden körülmények közt dicsértessél szent dallamokkal, o Istennek fia, ki életet adsz!

2) U. o. II. 225 l.

3) Irenaeus adv. Haereses I. l. c. 10. —

E miatt a világis magasztal Téged!⁴⁾ A mily egyszerű, ép oly fenséges ezen hymnus, mely bizonyára a hívő népek egyik legkedveltebb imája vala s a Szentháromságnak ékesen szóló apologiája.

Mindezek eléggé bizonyítják a Szentháromságban való általános hitet.

Z. Á.

(Folytatás köv.)

— „**A Megváltó.**“ Irta dr. Buza Sándor. E 20 nyomott ivre terjedő és 27 szép képpel díszített munka, mely immár a harmadik kiadással 9500 példányban jelenik meg s mely a szentírás és több jeles kútfő nyomán az üdvözítő Jézus Krisztusnak egész földi életét történelmi sorrendben, igen érdekesen és felette vigasztaló tanulsággal adja elő, kedves és hasznos olvasmányul szolgál ugy a ker. kath. családoknak, mint minden egyes igazhívő kereszténynek. — Kedvező körülményről fogva megszerezhető a füzött példány 50, a félvásznötésű 70, a diszkötésű 90 krétt. A jövedelemből az áfrikai zámbezi missió segélyeztetik. Megrendelhető a szerzőnél, vagy a Jézustársasági atyák Convictusában Szatmáron.

— **Előfizetési felhívás** ily czimű munkára: Házassági felmentvények a róm. kath. egyházban. A lelkészkezdő papság számára gyakorlati kézikönyvül írta: Dr. Lukács Antal. A kedvező fogadtatás, melyben a főtiszt. lelkészkezdő papság „Házassági akadályok“ czimű munkámat részesítette, felbátorított, hogy annak folytatásául jelen munkámmal is a nyilvánosság elé lépjek. Egyedül a házassági akadályokat ismerni nem elég, mivel a törvények alapos ismerete nélkül a felmentvények helyes kieszközése s végrehajtása lehetetlen. Iparkodtam azért a legkittinőbb szerzők alapján mindazt egybeállítani, mit a lelkésznek és gyóntatónak tudnia kell, hogy minden előfordulható esetben ugy legyen képes eljárni, hogy a felmentvény érvényéhez a legkissebb kételessé férhessen. A mintegy 32—35 ivreterjedő munka ára 3 frt., vagy megfelelő számú intentio, s ha elegendő előfizető jelentkezik f. év szeptember havában fog megjelenni. Az előfizetési pénzeket póstantalvánnyal kérem mielőbb beküldeni, hogy a nyomtatandó példányok száma felől magamat tájékozhassem. Gyűjtőknek 10 példány után tiszteletpéldánnyal szolgálók. A megye és utolsó pósta pontos megjelölést kérem. Teljes tisztelettel: Marosujvár, 1891. június hó 1-én. Dr. Lukács Antal erdély-egyházmezei áldozár.

A NAPI ESEMÉNYEK KÖRÉBŐL.

— **Meghívó.** Az erd. róm. kath. irodalmi társulat választmánya folyó hó 7-én d. e. 11 órakor a társulat helyiségében gyűlést tart, a melyre a tagok tisztelettel meghivatnak.

Az elnökség.

— **A helybeli róm. kath. főgymnasium ifjusága** szépen sikerült „majálist“ tartott f. hó 2-án. Az önképzőkör javára önkéntes adományokból begyűlt 84 frt 20 kr.

1) Dr. H. Klee, Dogmengeschichte I. k. 161 l.

— **A marosvásárhelyi róm. kath. gymnasium** vizsgálatainak rendje az 1890–91. iskolai év végén. Junius 15-dikén vallásn. d. e. 7–10-ig I. oszt., 10– $\frac{1}{2}$ 11-ig V. oszt., $\frac{1}{2}$ 11–12-ig IV. osztály. Jun. 16-dikán vallásn. d. e. 7– $\frac{1}{2}$ 10-ig II. oszt., $\frac{1}{2}$ 10–11-ig VI. oszt., 11–1-ig III. osztály. Első szakasz: Jun. 17-dikén d. e. 7–12-ig I. oszt. magyar, latin. Jun. 18-dikán d. e. 7–12-ig II. oszt. magyar, latin. Jun. 19-dikén d. e. 7–12 III. oszt. magyar, német és latin nyelv. Jun. 20-án d. e. 7–10-ig V. oszt. a görög nyelvet helyettesítő magyar és görög irodalom: 10–12-ig IV. oszt. történet. Jun. 22-dikén d. e. 7–11-ig II. oszt. földrajz; 11–1-ig III. oszt. fizikai földrajz. Jun. 23-dikán d. e. 7–12-ig I. oszt. földrajz. Jun. 24-ikén d. e. 7– $\frac{1}{2}$ 10-ig VI. oszt. mathesis; $\frac{1}{2}$ 10–12-ig V. oszt. természetrajz. Jun. 25-dikén d. e. 7– $\frac{1}{2}$ 10-ig VI. oszt. természetrajz; $\frac{1}{2}$ 10–12-ig III. oszt. mathesis. Jun. 26-dikán 7–10-ig IV. oszt. természetrajz. Második szakasz: 7–12-ig V. oszt. magyar, német, latin és görög nyelv és irodalom. 7–12-ig VI. oszt. magyar, német, latin és görög nyelv és irodalom. 7–12-ig IV. oszt. magyar német és latin nyelv és irodalom. 7–9-ig VI. oszt. történet; 9–12-ig III. oszt. Magyarország története és politikai földrajza. 7– $\frac{1}{2}$ 10-ig V. oszt. történet; $\frac{1}{2}$ 10–12-ig IV. oszt. mathesis. 7–9-ig IV. oszt. rajzológeometria. 7–12-ig I. oszt. számtan. 7–12-ig II. oszt. számtan és rajzológeometria. 7–10-ig I. osztály rajzológeometria; 10–12-ig V. oszt. mathesis. Jun. 14-dikén d. u. 5–7-ig torna I–VI. oszt. — Jun. 21-dikén d. u. 4–6-ig ének. Jun. 24- és 25-dikén d. u. 2–6-ig magántanulók vizsgája. Jun. 29-dikén d. e. $\frac{1}{2}$ 10 órákor „Te Deum“, 11 órákor ünnepélyes bezárása az iskolai évről. Kelt Maros-Vásárhelyt, 1891. május 15. A tanári testület határozatából: Karácson Márton, gymn. igazgató.

— **A csiksomlyói pünkösdi búcsú** az idén is a hagyományos székely buzgósággal, székely lelkesedéssel s a régi verekedések nélkül történt meg. Pünkösöd szombatján délután a nagy processiót a szerzet megöszült jubilaris nesztora P. Andrásy Rafael vezette ki a „Salvátor“ szent hegyére a rendes assistentia mellett; a processió végeztével benn a klastromban Bardócz István esikkozónai lelkész, künn a piaztéren pedig szent János kápolnájánál Szekeres János csiktaploczai expositus káplán prédikáltak. — Pünkösöd vasárnapján az ünnepélyes kikertilésen Murányi Kálmán felesiki főesperes celebrált tekintélyes assistensek mellett, míg a solemnis misét Imets Fülöp Jákó főgymn. igazgató végezte; benn a klastromban ekkor Rancz János karczalvi lelkész, künn a piaztéren pedig Tózsér László gyergyóditrói káplán tartották az ünnepi szent beszédek. — A nagy búcsú ünnepélyt a szokásos hivatalos ebéd zárta be a zárda refektoriumában, melyen a csikmegyei főispán, alispán, a megyei hivatalok képviselői és a papság nagyszámban voltak jelen. Az ebédet nem kellett fűszerezni s mégis hatalmas toasztok hangzottak el úgy az egyháziak mint a világiak részéről, de mindenik a szép egyetértésről tanuskodott. Elmondhatni tehát, hogy a búcsúban nemesak a buzgó nép részesült, hanem részt vett abban a csikmegyei

intelligentia is. — Mindez a szegény barátok érdeme; méltán megérdemlik tehát azt a pár gabnakévt, mit Isten nevében kéregetnek attól a néptől, melynek oly nagy lelki örömet szereznek; de elvárhatják az elismerést az intelligentiától is, melyet minden évben a legnagyobb vendégszeretettel csoportosítanak asztalok köré. E sorok írója, kinek gabnája nem termik, elismerése pedig nem sokat nyomna a latban, ezek helyett „Isten fizessét“ mond a nyivánosság terén úgy a lelki örömről, mint a szives hospitiumért, melyekben a csiksomlyói barátok részeltették. Deus retribuat!!!

— (8) **Pályázat.** A kaáli rom. kath. kántor-tanítói állomás megüresedvén arra ezennel pályázat nyitattik. Ezen állomással járó jövedelmek a következők: 1) A püspöki uradalmi péztárból 50 frt, évnegyedes részletekben. 2) A szegény papok s kántorok alapjából 20 frt. 3) Tandijból, minden gyermek után 40 krt. számítva 10–12 frt. 4) Képeből 22 kalangya buza, 17 kalangya zab, 73 liter véka szemes török buza. 5) A kaáli temetési stola megváltására alapított magtárból 20 lit. véka szemes törökbuza, a fiók egyházakból kézpénz stola fizetés. 6) A kántor-tanítói jó minőségű és minden évben használható tagosított szántóföld terület 6–7 kat. hold; van ezenkívül 3 szekér szénát termő kaszáló hely. 7) Alkalmos lakás, mely áll 1 konyha, 2 szoba, 1 nyárikonyha és sütőház, 1 istállóból szép nagy veteményes kerttel. 8) Mellékjövödelmek. A megválasztott k.-tanító köteleessége az összes k.-tanítói teendőkhöz kívül a hétköznapi harangozás. Ha azonban a megválasztott a harangozóságot magára vállalja ennek 20–25 frtnyi jövedelme is öt fogja illetni. Képeze végzet tanító jelölt is pályázhatik; s azon esetben ha egy év alatt tanképesítő vizsgát tesz és a hívek tetszését kinyeri, állandóan alkalmaztatni fog a megválasztott. Pályázni akarók felkéretnek, hogy a kellően felszerelt folyamodvényaikat f. évi július 19-ig alulírtok adják be. Személyesen jelentkezés előnyt nyújt. Kaál (u. p. M.-Vásárhely) 1891 május 31-én Tompos Mátyas, lelkész, isksz. elnök.

(9) **Pályázat.** Kadicsfalván a s. kántori tanítói állomás üresedésbe jövén, arra pályázat hirdettetik. Ezen állomás évi jövedelmét képezi: 1) 30–35 kalangya ős, 30–35 kalangya tavasz gabona; 2.) 50 frtnyi püspöki segély évnegyedes részletekben. 3.) 25 frt állam kölcsön kamat félévi részletben. 4.) 25 frt pénz bér (ospora.) 5.) mintegy 16 frt. stola, 6.) mintegy 15 frt. tandij, 7.) 13 szekér kemény tüzifa, 8.) mintegy 3–4 szekér szénát termő hely használata, mely azonban minden 3-ik évben ugar határba esik, 9.) a lakás mellett jó termő talaju veteményes kert, 10.) két szoba, kamara, nyári konyha, sütökemence és pincével épített jó új lakás az iskolával egy fedél alatt, 11.) csür, istálló és sertés óllal ellátott gazdasági épület. — Pályázni kívánók kellően felszerelt folyamodvényaikat folyó évi július 10-éig alólírtokhoz sziveskedjenek beadni. — Kadicsfalván u. p. Sz.-Udvarhely 1891 május 12-én. Kiss Dénes, lelkész, isksz. elnök.

Kiadja: Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat. Felelős szerkesztő: PAL ANTAL.

Szerkesztőtársak: Dr. CSERNI BÉLA, KÓRÓDY PÉTER, VASS ALBERT, ZLAMAL AGOST.

Nyomatott Papp Györgynél a püsp. lyc. nyomdában Gynlafehérvárott.